

רשומות

הצעות חוק

7 בפברואר 1955

226

ט"ו בשבט 1955

עמוד
64

חוק בתי המשפט, השס"ו—1955

חוק בתי המשפט, תשט"ו—1955

מבוא	פרק חמישי : רשמים
1. נושא החוק.	33. כשירות ומינוי
	34. סמכות וכ"י
	פרק ששי : הוצאה לפועל
	35. משרדי הוצאה לפועל
	36. מוציאים לפועל
	37. ערר בהוצאה לפועל
	38. כפייה לקיים פסקי דין
	פרק שביעי : הוראות כלליות
	39. נסיבות שבהן שופט לא ישב בדין
	40. בית משפט שנחלקו בו הדעות
	41. הלכה פסוקה
	42. סמכות כללית לתת סעד
	43. סמכות נגדרת
	44. הכרעה בשאלת סמכות ייחודית
	45. הכרעה בין בתי דין דתיים
	46. העברת ענין למקום אחר
	47. סעד במקרה של חוסר סמכות
	פרק שמיני : פומביות, פרסום וכ"י
	48. פומביות הדין
	49. הרחקת קטינים מבתי המשפט
	50. איסור על פרסום
	51. איסור על השפעה במהלך משפט
	52. איסור על הפרעה בבית המשפט
	53. סופיותן של החלטות
	פרק תשיעי : הוראות שונות
	54. תחולת ההוראות על רשם
	55. תחולת ההוראות על פקיד מסדר קרקעות
	56. הדין בעניני קרקעות
	57. תקנות סדרי דין
	58. סמכויות זקן השופטים
	59. ביצוע ותקנות
	60. ביטול
	61. שמירת חוקים
	62. הוראות מעבר
	63. תחילת חוקה
	דברי הסבר
	פרק ראשון : בית המשפט העליון
2. מקום המושב	
3. השופטים	
4. ההרכב	
5. חלוקת התפקידים	
6. אב בית הדין	
7. הסמכות	
8. דיון נוסף	
9. בית הדין הגבוה לצדק	
	פרק שני : בתי משפט מחוזיים
10. הקמה ואזורי שיפוט	
11. מקום המושב	
12. שופטים	
13. ההרכב	
14. חלוקת התפקידים	
15. אב בית הדין	
16. הסמכות	
17. ערעור	
	פרק שלישי : בתי משפט שלום
18. הקמה ואזורי שיפוט	
19. מקום המושב	
20. השופטים	
21. ההרכב	
22. חלוקת התפקידים	
23. הסמכות	
24. ערעור	
	פרק רביעי : בתי משפט עירוניים
25. הקמה ואזורי שיפוט	
26. מקום המושב	
27. השופטים ומינוים	
28. מספר השופטים ויושב ראש בית המשפט	
29. ההרכב	
30. אב בית הדין	
31. הסמכות	
32. ערעור	

מבוא

נושא החוק

1. חוק זה דן בבתי משפט אלה :
 בית המשפט העליון,
 בתי משפט מחוזיים,
 בתי משפט שלום,
 בתי משפט עירוניים.

פרק ראשון : בית המשפט העליון

מקום המושב

2. בית המשפט העליון יושב בירושלים.

השופטים

3. בבית המשפט העליון יהיו שופטים במספר שקבעה הכנסת בהחלטה, ובהם נשיא וממלא מקום קבוע של הנשיא.

ההרכב

4. בית המשפט העליון ידון בשלושה אולם —
 (1) נשיא בית המשפט העליון או ממלא מקומו הקבוע רשאי להורות, לפני תחילת הדיון בענין מסוים, שהדיון בו יהיה לפני מספר בלתי זוגי גדול יותר של שופטים ;
 (2) בית משפט של שלושה שהחל לדון בענין מסוים רשאי להורות שהמשך הדיון בו יהיה לפני שבעה, ובהם השופטים שהחלו בדיון ;
 (3) בבקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים ולהחלטות ביניים אחרות, וכן בבקשות לצווים על תנאי מוסמך לדון שופט אחד, אך לא יהיה מוסמך לסרב למתן צו על תנאי.

חליטת התפקידים

5. נשיא בית המשפט העליון, ובהעדרו — ממלא מקומו הקבוע, יקבע את המועדים ואת הענינים ששופט פלוני יושב בהם.

אב בית הדין

6. יושב בדין נשיא בית המשפט העליון — הנשיא הוא אב בית הדין ; יושב בדין ממלא מקום הנשיא ואין הנשיא יושב בו — ממלא המקום הוא אב בית הדין ; בהרכב אחר — הותיק שבשופטים הוא אב בית הדין.

הסמכות

7. בית המשפט העליון מוסמך לדון —
 (1) בבקשות שאינן בסמכותו של בית משפט אחר או של בית דין אחר ושיש צורך לפסוק בהן למען הצדק, ובהן —
 (א) בקשות לשחרר אנשים שהם אסורים או עצורים שלא כדין ;
 (ב) בקשות לצוות על רשויות ממשלתיות ומקומיות ועל פקידיהן ועל גופים ואנשים אחרים הממלאים תפקידים ציבוריים על פי דין, לעשות מעשה מסוים למילוי תפקידיהם הציבוריים, או להימנע מעשות מעשה מסוים ;
 (ג) בקשות לצוות על בתי דין ועל גופים ואנשים אחרים בעלי סמכויות שיפוטיות על פי דין — למעט בתי משפט שחוק זה דן בהם — לדון בענין שבסמכותם או להימנע מלדון בענין שאיננו בסמכותם, או לבטל דיון שנתקיים ללא סמכות ;
 (2) בערעורים על פסקי דין ועל החלטות אחרות של בתי המשפט המחוזיים.

8. ענין שפסק בו בית המשפט העליון בשלושה — אם בערכאה ראשונה ואם בערעור — ניתן לדיון נוסף בפני שבעה, ובהם ככל האפשר השופטים שדנו בענין לראשונה, אם אישר בית המשפט, בפסק הדין או מיד לאחר קריאתו, שחשיבות הענין או חשיבות ההלכה שנפסקה בו מצדיקה עיון נוסף.

דיון נוסף

9. בית המשפט העליון היושב לדון בבקשות המפורטות בסעיף 7 (1) ייקרא «בית הדין הגבוה לצדק».

בית הדין הגבוה לצדק

פרק שני : בתי משפט מחוזיים

10. שר המשפטים רשאי, בצו, להקים בתי משפט מחוזיים ולקבוע אזורי שיפוטם; הוא רשאי, בצו, ליחד את השיפוט בסוג ענינים מסויים לבית משפט מהווי אחד לגבי אזור שיפוטו או לגבי כל המדינה או לגבי חלק ממנה.

הקמה ואזורי שיפוט

11. בית משפט מחוזי ישב במקום שקבע שר המשפטים, אך רשאי נשיא או נשיא תורן של בית משפט מחוזי להורות שבענין מסויים או בשלב משלבי הדיון בענין מסויים ישב בית המשפט במקום אחר, אם באזור שיפוטו ואם מחוצה לו.

מקום המושב

12. (א) בכל בית משפט מחוזי יהיו שופטים במספר שקבע שר המשפטים.
(ב) בכל בית משפט מחוזי יהיה נשיא ויכול שיהיו בו נשיא תורן אחד או יותר.
(ג) מותר למנות נשיא אחד ליותר מבית משפט מחוזי אחד.
(ד) כל שופט של בית משפט מחוזי מוסמך לישב בדין בכל בית משפט מחוזי.
(ה) סמכות שיפוטית שנתיהדה בהוק לנשיא או לנשיא תורן של בית משפט מחוזי, נתונה לכל שופט של אותו בית משפט.

השופטים

13. בענינים אלה ידון בית משפט מחוזי בשלושה —
(1) משפטים בשל עבירה שאפשר להעניש עליה בעונש מוות, או בשל רצח;
(2) ערעורים, למעט בקשות לצווי ביניים, לצווי זמניים ולהחלטות ביניים אחרות שבערעורים;
(3) כל ענין אחר שנשיא או נשיא תורן של בית המשפט המחוזי הורה שידונו בו בשלושה.
בכל ענין אחר ידון בית משפט מחוזי בשופט אחד.

ההרכב

14. נשיא או נשיא תורן של בית משפט מחוזי יקבע את המועדים ואת הענינים ששופט פלוני ישב בהם.

הלוחות התפקידים

15. בית משפט מחוזי הדין בשלושה הנשיא ביניהם — הנשיא הוא אב בית הדין; אם נשיא תורן ביניהם ואין הנשיא ביניהם — הנשיא התורן הוא אב בית הדין, ואם ביניהם שני נשיאים תורנים — הותיק שבהם; בהרכב אחר — הותיק שבשופטים הוא אב בית הדין.

אב בית הדין

16. בית משפט מחוזי מוסמך לדון באלה —
(1) כל ענין שאיננו בסמכותו של בית משפט שלום או של בית משפט עירוני או בסמכותו הייחודית של בית משפט אחר או בית דין אחר; בענין פלילי

הסמכות

ובתביעה-שכנגד אורחית מוסמך לדרוך בית משפט מחוזי אף אם אותו ענין או אותה תביעה הם בסמכותו של בית משפט שלום ;
(2) ערעורים על פסקי דין ועל החלטות אחרות של בתי משפט השלום ושל בתי המשפט העירוניים.

17. (א) פסק דין של בית משפט מחוזי בערכאה ראשונה ניתן לערעור לפני בית המשפט העליון.

(ב) החלטה אחרת של בית משפט מחוזי בענין אורחי ופסק דין של בית משפט מחוזי בערעור ניתנים לערעור לפני בית המשפט העליון אם נתקבלה רשות לכך מאת בית המשפט המחוזי בשעת מתן ההחלטה או פסק הדין, או מאת נשיא בית המשפט העליון או שופט אחר של בית המשפט העליון שנשיאו קבע לכך.

פרק שלישי : בתי משפט שלום

18. שר המשפטים רשאי, בצו, להקים בתי משפט שלום ולקבוע אזורי שיפוטם.

הקמה
ואזורי שיפוט

19. בית משפט שלום יושב במקום שקבע שר המשפטים, אך הנשיא או נשיא תורן של בית המשפט המחוזי שבאזור שיפוטו נמצא בית משפט השלום, רשאי להורות שבענין מסויים או בשלב משלבי הדיון בענין מסויים יושב בית המשפט במקום אחר, אם באזור שיפוטו ואם מחוצה לו.

מקום המושב

20. (א) בכל בית משפט שלום יהיה שופט אחד או מספר שופטים שקבע שר המשפטים.

השופטים

(ב) בבית משפט שלום שיש בו יותר משופט אחד ובאזור שיפוט שיש בו יותר מבית משפט שלום אחד, יהיו שופט שלום ראשי אחד או יותר.

(ג) מותר למנות שופט שלום ראשי אחד ליותר מבית משפט שלום אחד.

(ד) כל שופט שלום מוסמך לישוב בדין בכל בית משפט שלום.

21. בית משפט שלום ידון בשופט אחד, אולם בענין פלילי רשאי השופט להורות שהמשך הדיון יהיה לפני שלושה שופטים והוא ביניהם ; במקרה זה ייקבעו השופטים וייקבע אב בית הדין על ידי שופט השלום הראשי או על ידי שופט אחר שהוא קבע לכך.

ההרכב

22. בבית משפט שלום שיש בו יותר משופט אחד יקבע שופט השלום הראשי את המועדים ואת הענינים ששופט פלוני יושב בהם.

חלוקת
התפקידים

23. בית משפט שלום מוסמך לדון באלה —

הסמכות

(1) עוונות וחטאים, אך לא יהיה מוסמך להעניש בשל עבירה אחת במאסר של יותר משנה אחת או בקנס של יותר משלושת אלפים לירות ;

(2) תביעות בדבר חזקה או שימוש במקרקעין או בדבר חלוקת מקרקעין או חלוקת השימוש בהם, לרבות תביעות הכרוכות בהן שענינן חזקה או שימוש במטלטלין, יהיה שוויו של נושא התביעה אשר יהיה ;

(3) ענינים אורחיים אחרים כשסכום התביעה או שווי הנושא אינו עולה על אלף וחמש מאות לירות ;

(4) תביעה-שכנגד לתביעה אורחית כשהנושא או הנסיבות לשתי התביעות אחד הם, יהיה שוויו של נושא התביעה-שכנגד אשר יהיה.

24. (א) פסק דין של בית משפט שלום ניתן לערעור לפני בית המשפט המחוזי שבאזור שיפוטו נמצא בית משפט השלום.

ערעור

(ב) החלטות של בית משפט שלום בבקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים או להחלטות ביניים אחרות בעניינים אזרחיים ניתנות לערעור לפני בית המשפט המחוזי האמור אם נתקבלה רשות לכך מאת בית משפט השלום בשעת מתן ההחלטה, או מאת שופט של בית המשפט המחוזי.

פרק רביעי: בתי משפט עירוניים

25. (א) שר המשפטים רשאי, בצו, להקים בתי משפט עירוניים לרשות מקומית אחת או לרשויות מקומיות אחדות.

הקמה ואזורי שיפוט

(ב) אזור השיפוט של בית משפט עירוני יהיה כאזור שיפוטן של הרשות המקומית או הרשויות המקומיות שלהן הוקם.

26. בית משפט עירוני ישב במקום שקבעה הרשות המקומית או הרשויות המקומיות באזור שיפוטן.

מקום המושב

27. השופטים של בית משפט עירוני יהיו —

השופטים ומינוים

(1) שופטי שלום שנתמנו על ידי שר המשפטים לכהן בבית משפט עירוני;

(2) שופטים שנתמנו לתקופה של שלוש שנים על ידי הרשות המקומית או הרשויות המקומיות באישור שר המשפטים מבין תושבי אזור השיפוט של בית המשפט, ולא יקבלו שכר.

הודעה על המינוי תפורסם ברשומות, ומשפורסמה אין עוררין על המינוי.

28. (א) מספר השופטים בכל בית משפט עירוני יהיה כפי שקבע שר המשפטים.

מספר השופטים ויושב ראש בית המשפט

(ב) שר המשפטים ימנה אחד השופטים להיות יושב ראש בית המשפט, והוא רשאי למנות אחד או יותר מהשופטים להיות סגני יושב ראש; נתמנה שופט שלום לכהן בבית משפט עירוני, יהיה הוא יושב ראש בית המשפט.

29. בית משפט עירוני ידון בשלושה, אולם שופט שלום מוסמך ידון יחידי.

ההרכב

30. יושבים בדין שופט שלום ושופטים אחרים — שופט השלום הוא אב בית הדין; בהרכב אחר — יושב ראש בית המשפט או סגן יושב ראש או שופט שקבע לכך יושב ראש בית המשפט, הוא אב בית הדין.

אב בית הדין

31. (א) בית משפט עירוני מוסמך לדון בעבירות על חוקי עזר של רשויות מקומיות החלים באזור שיפוטו, ובעבירות על חוקים אחרים ששר המשפטים קבע לכך בצו.

הסמכות

(ב) בתחום סמכותו יהיה כוחו של בית משפט עירוני ככוחו של בית משפט שלום במשפט פלילי, אך לא יהא מוסמך להעניש בשל עבירה אחת במאסר של יותר מחמישה עשר יום או בקנס של יותר משבע מאות וחמישים לירות.

32. פסק דין של בית משפט עירוני ניתן לערעור לפני בית המשפט המחוזי שבאזור שיפוטו נמצא בית המשפט העירוני.

ערעור

פרק המישי: רשמים

33. שר המשפטים רשאי למנות —
 (1) שופט של בית משפט מחוזי או שופט שלום או אדם שהוא כשיר להתמנות שופט — להיות רשם בית המשפט העליון;
 (2) שופט שלום או אדם שהוא כשיר להתמנות שופט שלום — להיות רשם של בית משפט מחוזי.
 הודעה על המינוי תפורסם ברשומות, ומשפורסמה אין עוררין על המינוי.

34. סמכויותיו ותפקידיו של רשם והערעור על החלטותיו יהיו בהתאם לפקודת הרושמים, 1936.¹

פרק ששי: הוצאה לפועל

35. (א) פסקי דין של בתי משפט בענינים אזרחיים ופסקי דין של בתי דין דתיים בתחום סמכותם, הוצאתם לפועל תהיה בידי משרדי הוצאה לפועל שעל יד בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום.
 (ב) שר המשפטים יקבע, בצו, את אזורי פעולתם של משרדי הוצאה לפועל ואת סוגי פסקי הדין שיוציאו לפועל.

36. (א) שר המשפטים רשאי, בהסכמת נשיא בית המשפט העליון, להטיל על שופט שלום או על רשם את התפקיד של מוציא לפועל ראשי, שיהיו לו כל הסמכויות להוציא לפועל פסקי דין, לרבות הסמכויות הנתונות לנשיא בית המשפט המחוזי על פי סעיף 14 לפקודת העברת קרקעות.²

(ב) שר המשפטים רשאי למנות אדם שהוא כשיר להתמנות שופט שלום, להיות —
 (1) מוציא לפועל ראשי;
 (2) מוציא לפועל שיהיו לו אותן הסמכויות להוציא לפועל שהעניק לו שר המשפטים.
 (ג) הודעה על מינוי, על הטלת תפקיד ועל הענקת סמכות לפי סעיף זה תפורסם ברשומות.

37. החלטה של מוציא לפועל מכוח תפקידו ניתנת לערר לפני בית המשפט המחוזי שבאזור שיפוטו הוא פועל; בערר ידון שופט יחיד; החלטתו ניתנת לערעור לפני בית המשפט העליון אם נתקבלה רשות לכך מאת נשיא בית המשפט העליון או ממלא מקומו הקבוע.

38. (א) פסק דין של בית משפט בענין אזרחי המצוה על בעל דין לעשות דבר מסויים או להימנע מעשות דבר מסויים, רשאי בית המשפט, בפסק הדין או לאחר מכן, לקבוע תקופה לקיומו, ואם לא קויים פסק הדין תוך התקופה שנקבעה, רשאי בית המשפט לכפות, במאסר או בקנס, לציית לפסק הדין, אם איננו ניתן הוצאה לפועל באמצעים אחרים.
 (ב) צו כפיה לפי סעיף זה ניתן לערעור כמו פסק דין פלילי של אותו בית משפט.
 (ג) אדם שהוטל עליו מאסר לפי סעיף זה, ישוחרר ממאסרו לפי צו בית המשפט שהטילו; ציווה בית המשפט לשחררו כדי שיוכל לקיים את פסק הדין ולא קיימו, רשאי בית המשפט לשוב ולצוות על מאסרו.

¹ ע"ר 1936, חוס' 1 מס' 623, עמ' 283.
² חוקי א"י, כרך ב', פרק פ"א, עמ' 855.

הצעות חוק 226, ס"ו בשבת תשס"ו, 7.2.1965.

(ד) סעיף זה חל גם על פסקי דין של בתי דין דתיים בתחום סמכותם, אלא שהטלת מאסר או קנס בשל אי קיומם תהיה בידי בית משפט מחוזי.

פרק שביעי : הוראות כלליות

39. שופט לא ישב בדין בנסיבות אלה :
- (1) תוצאותיו של הדיון שלפניו עלולות להשפיע, מפאת העובדות הנדונות, על זכויותיו או על חובותיו ;
- (2) היה לו מגע בענין שלפניו בתורת בא כוח של אחד מבעלי הדין או בתורת עד, מומחה או בורר ;
- (3) אחד מבעלי הדין קרוב אליו קרבת דם או אימוץ או קרבת גישואין או חיתון, אף אם פקעו הנישואין שיצרו את הקרבה.
40. בית משפט הדין בשלושה או יותר, ונחלקו דעות השופטים, תכריע דעת הרוב ; אין רוב לדעה אחת — תכריע, לענין הרשעה בדין פלילי ולענין גזר הדין, הרעה המקילה עם הנאשם, ולענין אחר — דעת אב בית הדין.
41. כל בית משפט כפוף להלכה שנפסקה בבית משפט גבוה יותר.
42. כל בית משפט הדין בענין אזרחי מוסמך לתת פסק דין הצהרתי, צו עשה, צו לא-תעשה, צו ביצוע בעין וכל סעד אחר, ככל שיראה נכון בנסיבות שלפניו.
43. תובא ענין כדין לפני בית משפט ותעוררה בו דרך אגב שאלה שהכרעתה דרושה לבירור הענין, רשאי בית המשפט להכריע בה אף אם הענין שבשאלה הוא בסמכותו הייחודית של בית משפט אחר או של בית דין אחר.
44. (א) התעוררה בבית משפט או בבית דין דתי השאלה אם הענין שלפניו הוא בסמכותו הייחודית של בית דין דתי מסויים, תובא השאלה לפני בית המשפט העליון והוא ידון בה בשלושה, והם — שני שופטים של בית המשפט העליון, שאחד מהם יהיה אב בית הדין ודיין שנתמנה לכך על ידי בית דין בישראל שהוא הגבוה ביותר במערכת בתי הדין הדתיים שלסמכותם טוענים.
- (ב) הוזמן דיין כאמור לשיבת בית המשפט העליון ולא בא, רשאי בית המשפט לדון בהעדרו.
45. התעוררה שאלה אם ענין מסויים הוא בסמכותו הייחודית של בית דין דתי זה או אחר, תובא השאלה לפני נשיא בית המשפט העליון או ממלא מקומו הקבוע.
46. ענין שהובא או שיש להביאו לפני בית משפט מחוזי, בית משפט שלום או בית משפט עירוני במקום אחד, רשאי נשיא בית המשפט העליון או ממלא מקומו להורות שיהיה נדון בבית משפט של אותה דרגה במקום אחר.
47. מצא בית משפט שענין שהובא לפניו איננו בסמכותו המקומית, יעבירו לבית המשפט הנראה לו מוסמך, ובית משפט זה רשאי להמשיך בדיון מהשלב שאליו הגיע בית המשפט הקודם.

נסיבות שבהן שופט לא ישב בדין

כית משפט שנהלקו בו הדעות

הלכה פסוקה

סמכות כללית לתת סעד

סמכות נגזרת

הכרעה בשאלת סמכות ייחודית

הכרעה בין בתי דין דתיים

העברת ענין למקום אחר

סעד במקרה שש תוסר סמכות

פרק שמיני : פומביות, פרסום וכו'

48. (א) בית המשפט ידון בדלתיים פתוחות, אלא אם כן ראה צורך בסגירת הדלתיים לשם הגנה על עניני המדינה או על המוסר הציבורי או לטובתו של קטין או של אשה שנוכח חותם דרושה לצורך הדיון.
- (ב) בבקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים ולהחלטות ביניים אחרות רשאי בית המשפט לדון בדלתיים סגורות.
49. קטין שלא מלאו לו חמש עשרה שנה לא ימצא באולם בית המשפט אלא אם נוכחותו דרושה לצורך הדיון או ברשות בית המשפט.
50. (א) לא יפרסם אדם דבר על דיון שהתנהל בבית משפט בדלתיים סגורות אלא ברשות בית המשפט.
- (ב) לא יצלם אדם באולם בית המשפט בשעת הישיבה ולא יפרסם תצלום כזה אלא ברשות השופט או אב בית הדין.
- (ג) קטין שלא מלאו לו חמש עשרה שנה והוא נאשם או עד במשפט פלילי וכן מתלונן או ניוזק במשפט בשל עבירה לפי פרק 17 לפקודת החוק הפלילי, 1936³ — לא יפרסם אדם שמו, תמונתו, כתבתו או פרטים אחרים העשויים להביא לזיהויו, אלא ברשות בית המשפט.
- (ד) העובר על הוראה מהוראות סעיף זה, דינו — מאסר שלוש חדשים או קנס שלוש מאות לירות.
51. (א) לא יפרסם אדם דבר בכוונה להשפיע על בית משפט בענין התלוי ועומד לפניו, או דבר העלול להשפיע על עדותו של עד בענין התלוי ועומד לפני בית משפט.
- (ב) העובר על הוראות סעיף זה, דינו — מאסר שנה או קנס אלף לירות.
52. מי שמתנהג בבנין בית המשפט או סמוך לו בצורה המפריעה לדיוני בית המשפט, דינו — מאסר חודש או קנס מאה לירות, ובית המשפט רשאי לשפטו בו במקום כאילו הובא לפניו נאשם במשפט פלילי.
53. החלטות בית משפט לפי פרק זה — למעט פסק דין המטיל עונש — אין אחריותן ולא כלום.

פומביות הדיון

הרחקת קטינים מבית המשפט

איסור על פרסום

איסור על השפעה במהלך משפט

איסור על הפרעה בבית המשפט

סופיותן של החלטות

פרק תשיעי : הוראות שונות

54. הוראות הסעיפים 39, 41 עד 47, 49 עד 53 יחולו גם על רשם ועל הדיונים לפניו.
55. הוראות הסעיפים 38, 39, 41 עד 53 יחולו גם על פקיד מסדר קרקעות בדונו בתביעות לפי פקודת הקרקעות (סידור זכות הקנין)⁴.
56. ענינים שבתי המשפט נוהגים בהם על פי הדין שנקבע לגבי בית המשפט לקרקעות — יוסיפו לנהוג בהם גם על פי דין זה.
57. שר המשפטים רשאי להסדיר, בתקנות סדרי דין, את סדרי הדין והנהג לפני בתי משפט, רשמים ומוציאים לפועל, במידה שלא נקבעו בחוק, ובין השאר —

תחולת הוראות על רשם

תחולת הוראות על פקיד מסדר קרקעות

הדין בעניני קרקעות

תקנות סדרי דין

³ ע"ד 1936, חוס' 1 מס' 852, עמ' 263.
⁴ חוקי א"י, כרך ב', פרק פ', עמ' 829.

- (1) כל הנוגע לערעורים, לדיון נוסף ולערר לפי חוק זה ;
- (2) הארכת המועדים שנקבעו בהיקוק לעשיית דבר שבסדרי דין או בנוהג ;
- (3) הערכת הוצאות המשפט וקביעת סולם לשכר טרחה של עורכי דין בעד פעולותיהם לפני בתי משפט, רשמים ומוציאים לפועל.

58. (א) כל סמכות מינהלית וכל סמכות להתקין תקנות סדרי דין שהעניק חיקוק לזון השופטים, נתונה לשר המשפטים.

מכונות
שופטים

(ב) כל סמכות שיפוטית שהעניק חיקוק לזון השופטים, נתונה לנשיא בית המשפט העליון ולמלא מקומו הקבוע.

59. שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו, ובין השאר להסדיר בתקנות —

יצוע ותקנות

- (1) ימי הישיבות והפגרות של בתי משפט ומשרדי ההוצאה לפועל, והטיפול בענינים בימי פגרה ;
- (2) פרסום פסקי דין של בתי משפט ;
- (3) אגרות שיש לשלם בבתי המשפט ובמשרדי ההוצאה לפועל והפטור מהן ;
- (4) דמי נסיעה ולינה ושכר בטלה של עדים שהוזמנו להעיד בבתי משפט.

60. בטלים —

ייסוד

- (1) פקודת בתי המשפט, 1940⁵ ;
- (2) פקודת בתי משפט (הוראות מעבר), תש"ה—1948⁶ ;
- (3) סעיפים 2 (2), 3, 4, 5, 8 (1) (א), (2), 11, 12 (1), (4), 13, 14, 24, 25, 28 לפקודת שיפוט בתי משפט השלום, 1947⁷ ;
- (4) פקודת בתי המשפט העירוניים⁸, פרק צ"ז ;
- (5) פקודת בזיון בית המשפט⁹, פרק כ"ג, פרט לסעיף 5 ;
- (6) סעיפים 35 עד 45, 47 פסקה שניה, 49, 50, 55 עד 57 לדבר-המלך-במו-עצתו לא"י, 1922—1947¹⁰ ;
- (7) סעיף 3 לפקודת הרשמים, 1936 ;
- (8) סעיפים 74 ב' / 74 ג' לפקודת הפרוצדורה הפלילית (שפיטה על-פי כתב אישום)¹¹ ;

61. חוק זה אינו גורע מכל חוק אחר —

שמירת חוקים

- (1) הדין בבתי משפט אחרים או בבתי דין אחרים ;
- (2) המוציא ענינים מסויימים מסמכותם של בתי המשפט שחוק זה דן בהם, או מוסר לסמכותם ענינים נוספים ;

⁵ ע"כ 1940, תוס' 1 מס' 1082, עמ' 115.
⁶ ע"כ תש"ה, תוס' א' מס' 7, עמ' 17.
⁷ ע"כ 1947, תוס' 1 מס' 1612, עמ' 224.
⁸ חוקי א"י, כרך ב', פרק צ"ו, עמ' 995.
⁹ חוקי א"י, כרך א', פרק כ"ג, עמ' 382.
¹⁰ חוקי א"י, כרך ג', עמ' 2738.
¹¹ חוקי א"י, כרך א', פרק ל"ו, עמ' 446.

(3) הקובע לבית משפט הרכב מסויים לדיון בעניינים מסויימים ;

(4) השולל זכות ערעור או מתנה לה תנאים.

62. (א) בית משפט מחוזי, בית משפט שלום ובית משפט עירוני שהיה קיים ערב תחילתו של חוק זה, רואים אותו כאילו הוקם על פי חוק זה, ואזור שיפוטו ומקום ישיבתו שנקבעו לפני תחילתו של חוק זה — כאילו נקבעו על פי חוק זה.
- (ב) מספר השופטים שכהנו ערב תחילתו של חוק זה באחד מבתי המשפט, רואים אותו כאילו נקבע על פי חוק זה.
- (ג) שופט של בית משפט עירוני, רשם ומוציא לפועל שכיהן ערב תחילתו של חוק זה, רואים אותו כאילו נתמנה על פי חוק זה.
- (ד) תקנות בית דין, תקנות וצווים בעניינים הגדונים בחוק זה שהיו בני תוקף ערב תחילתו של חוק זה, יוסיפו לעמוד בתקפם עד שיתוקנו או יבוטלו על ידי תקנות סדרי דין, תקנות או צווים שניתנו על פי חוק זה.
- (ה) עניינים שהיו תלויים ועומדים ביום תחילתו של חוק זה, יימשך בהם הדיון, בכל דרגותיו, כאילו חוק זה לא נכנס לתקפו.
63. תחילתו של חוק זה היא מיום

תחילת תוקף

ד ב ר י ה ס ב ר

הצעת חוק זו — שתי מטרות לה: האחת — להחליף את הוראות החוק מתקופת המנדט בדבר הארגון והסמכויות של בתי המשפט האזרחיים, הוראות אלה מפורדות על פני פקודות שונות, ועקב התיקונים הרבים שחלו בהן נוצר מצב של אי-בהירות, נתגלעו סתרי רות, אי-התאמות ואבחנות שאין להן הצדקה עניינית. פקודת בתי המשפט (הוראות מעבר), תש"ח—1948, על תיקוניה, נמסר חוקים חלקיים אחרים של הכנסת — אף הם לא טיפלו אלא בנושאים בודדים ולא העמידו לבתי המשפט מסגרת של חוק אחיד ועקיב. הצעה זו באה לעשות זאת.

מטרתו השניה של החוק — להביא אילו תיקונים ושינויים בעניינים שבהם נמצאו החוקים הקיימים חסרים או לקויים. שינויים אלה אינם רבים אך יש בהם בעלי חשיבות מרובה. החידוש החשוב ביותר הוא הדיון הנוסף בפסקי דין של בית המשפט העליון (סעיף 8). לפי הצעת החוק יהיו בתי המשפט הכלליים מאורגנים בארבע ערכאות; בית המשפט העליון, בתי המשפט המחוזיים, בתי משפט השלום ובתי משפט עירוניים. גם היום קיימות ארבע ערכאות אלה, אלא שבתי המשפט העירוניים אינם נמנים על מערכת בתי המשפט הסדירה. ארגונם וסמכויותיהם קבועים בפקודה נפרדת משנת 1928, שתוקנה והורחבה על ידי הכנסת. החוק המוצע מבטל פקודה זו ומשלב את בתי המשפט העירוניים בין שאר בתי המשפט הכלליים.

בתקופת המנדט היו קיימים — מלבד בתי המשפט האזרחיים — גם בית משפט לפשעים חמורים ובתי משפט לענייני קרקעות. הם נתבטלו על-ידי פקודת בתי המשפט (הוראות שונות) משנת תש"ח—1948, זכרם בא בהצעה זו בסעיף 13 (א) (1) — הרכב בית המשפט המחוזי בשמיעת משפטים בשל עבירות חמורות — ובסעיף 56 — שמירת הדין הנהוג בענייני קרקעות. בית משפט אחר המתבטל על ידי הצעה זו הוא "בית הדין המיוחד" לפי סעיף 55 לדבר המלך במועצתו; סמכותו של בית דין זה — הסמכות להכריע אם ענין מסויים נמצא בשיפוטו הייחודי של בית דין דתי — עוברת, לפי סעיף 44 של ההצעה, לבית המשפט העליון בהרכב מיוחד.

הצעת החוק דנה בבתי משפט בעלי שיפוט כללי. אין היא דנה בבתי הדין השונים שסמכותם מוגבלת לסוגים מסויימים של אנשים או לסוגים מסויימים של עניינים: בתי דין דתיים, בתי דין צבאיים, בתי דין לשכירות, בתי דין למניעת הפקעת שיערים וספרות וכו', ואף לא בועדות משפטיות למיניהן שהוקמו בשנים האחרונות לפי כמה וכמה חוקים (מס שבח מקרקעין; שיקום חיילים; ביטוח לאומי וכו'). ארגונו, סמכותם והערעור על החלטה לטותיהם של כל אלה אינם משתנים ואינם נפגעים על ידי החוק המוצע (סעיף 61). הם נזכרים רק כדי להגדיר את התחום שבין סמכויותיהם לבין הסמכויות של בתי המשפט הכלליים (סעיפים 7(1), 16(1)). וכדי לקיים את ההשגחה השיפוטית העליונה של בית המשפט העליון, בשבתו כבית דין גבוה לצדק, על כל רשויות השיפוט (סעיף 7(1) ג).

הדיון הנוסף בפסקי דין של בית המשפט העליון (סעיף 8) אינו גורר הקמת בית משפט חדש. עם סיום המנדט וביטול הערעור אל מועצת המלך (Privy Council) נשאר בית המשפט העליון הדרגה המשפטית הגבוהה ביותר במדינה, וניטלה האפשרות להביא את החלטותיו למבחן משפטי נוסף. נשמעו הצעות ליצור בית דין שיעמוד מעל בית המשפט העליון וישמע ערעורים על פסקי דינו, בעיקר בעניינים שבהם מחליט בית המשפט העליון בתורת ערכאה ראשונה ויחידה (עניני בג"ץ). הצעת החוק אינה הולכת בדרך זו. הדיון הנוסף יתקיים לפני אותו בית משפט עליון, אלא שבמקום שלושה שופטים ידונו בענין שבעה שופטים.

לגבי כל אחד מארבעת בתי המשפט (עליון, מחוזי, שלום, עירוני) מסדיר החוק עניינים אלה:

(1) הקמת בית המשפט והגדרת אזור שיפוטו — פרט לבית המשפט העליון שהוא קיים ועומד ואזור שיפוטו מקיף את המדינה כולה: סעיפים 10, 18, 25.

(2) מקום המושב של כל בית משפט, הן מקומו הקבוע והן המקום לשמיעת עניינים מסויימים (סעיפים 2, 11, 19, 26).

(3) מספר השופטים שיכהנו בכל אחד מבתי המשפט; מספר זה ייקבע לגבי בית המשפט העליון על ידי הכנסת, לגבי שאר בתי המשפט — על ידי שר המשפטים (סעיפים 3, 12, 20, 28).

(4) השופטים שיעמדו בראש בתי המשפט השונים: נשיא, ממלא מקום קבוע של הנשיא, נשיא תורן, שופט שלום ראשי, יושב ראש (סעיפים 3, 12, 20, 28).

(5) חלוקת התפקידים בין השופטים השונים, של בית משפט אחד, זא. הסדר שלפיו יבוא ענין מסויים בפני שופט פלוני ולא בפני שופט אחר (סעיפים 5, 14, 22).

(6) מספר השופטים היושבים בדיון בסוג מסויים של משפטים. בענין זה, כמו בעניינים הקודמים, אין ההצעה סוטה מן החוק הקיים אלא מעט: בית המשפט העירוני המורכב משופטים מקצועיים ומשופטי כבוד (סעיף 27) ידון בשלושה, אך השופט המקצועי יכול לדון גם יחידי (סעיף 29). בבית משפט השלום ישב שופט שלום אחד כדן יחידי, פרט לעניינים פליליים שבהם יכול אותו שופט להורות שידונו בו שלושה (סעיף 21 הבא בעקבות תיקון שנתקבל בכנסת לאחרונה). בבית המשפט המחוזי יוסיף לשבת בדיון שופט אחד, אולם משפטים פליליים חמורים וערעורים יבואו לפני שלושה שופטים, וכן כל ענין שהנשיא או נשיא תורן הורה שידונו בו שלושה (סעיף 13). בית המשפט העליון ישב בדרך כלל בשלושה; ענייני ביניים יכולים לבוא לפני שופט אחד; לפי הוראות של הנשיא או של ממלא מקומו הקבוע, או של שלושת השופטים שהחלו בדיון — ישבו בדיון יותר משלושה; הדיון הנוסף יהיה תמיד לפני שבעה שופטים (סעיף 4, 8). לא יהיה בית דין שקול.

(7) קביעת אב בית הדין בכל מקרה שביט משפט יושב בשלושה או יותר (סעיפים 15, 21, 30).

מלבד ענינים ארגוניים אלה מסדירה ההצעה שתי בעיות עיקריות: את סמכויותיהם של בתי המשפט לדרגותיהם (סעיפים 7, 16, 23, 31, 42 עד 47) ואת הערעור על פסקי דינם והחלטותיהם (סעיפים 17, 24, 32).

אשר לסמכות, אין בהצעה שינוי של ממש לגבי המצב הקיים, ביחוד לאחר התיקונים שחלו לפני חדשים אחדים בפקודת השיפוט של בתי משפט השלום ובפקודת בתי המשפט העירוניים. יש לציין רק את ההוראה של סעיף 47 המאפשרת להעביר ענין מבית משפט שאין לו סמכות לידי בית המשפט המוסמך. בהעדר אפשרות כזאת עד כה, היה בית המשפט נאלץ לדחות תביעה שהוגשה שלא במקום הנכון. ההצעה מקילה במקרה של חוסר סמכות מבחינת המקום, ואין הוראה זו חלה במקרה של חוסר סמכות מבחינת הענין.

בשאלות הערעור מביאה ההצעה כמה חידושים:

(1) כל פסק דין פלילי יהא ניתן לערעור ללא צורך בנטילת רשות (סעיפים 17 (א), 24 (א), 32). עד כה יש צורך לבקש רשות לכך בכל מקרה שהעונש שהוטל הוא בעיני המחוקק עונש קל ערך.

(2) בענינים אזרחיים תידרש גם להבא רשות לערער כשהמדובר הוא בהחלטות שאינם פסקי דין סופיים (סעיפים 17 (ב), 24 (ב)); אולם, בערכאה הראשונה לא יתנהל עוד דיון מיוחד בשאלה אם יש לתת רשות זו; שאלה זו תוכרע „בשעת מתן ההחלטה“.

(3) על פסקי דין של בית המשפט העליון לא יהיה גם להבא ערעור במלוא מובן המלה. אולם הדיון הנוסף לפי סעיף 8 ישמש כעין תחליף לערעור. הוא יאפשר לברר שנית ענין שהחליט בו בית המשפט העליון בהרכב של שלושה שופטים — בין בערעור ובין בערכאה ראשונה ויחידה.

(4) בעניני הוצאה לפועל לא קיים היום ערעור, ושאלה משפטית המתעוררת שם אינה ניתנת להכרעה אלא בדרך של פניה אל בית הדין הגבוה לצדק. לפי ההצעה אפשר יהיה לעורר בענינים אלה בפני שופט של בית משפט מחוזי, ומשם — ברשות מיוחדת — לבית המשפט העליון (סעיף 37).

נוסף על בתי המשפט לארבע דרגותיהם דנה הצעת החוק ברשמים של בית המשפט העליון ושל בתי המשפט המחוזיים, הממלאים תפקיד שיפוטי על פי פקודת הרושמים משנת 1936. פקודה זו תעמוד בתקפה גם בעתיד, וההצעה אינה מסדירה אלא את שאלת הכשירות והמינוי של הרשמים ונקודות אחרות הכרוכות בניהול הדיון לפנייהם (סעיפים 33, 34, 54).

הצעת החוק אינה מטפלת במעמדם או בסמכויותיהם של פקידי הסדר הקרקעות הפועלים לפי פקודת הקרקעות (סידור זכות הקנין). כי אלה יהיו נושא לחקיקה נפרדת. אך בשים לב לתפקידיהם השיפוטיים יש הצדקה לכך שהוראות שונות של חוק בתי המשפט יחולו כבר עתה גם עליהם (סעיף 55).

פרק מיוחד מהצעת החוק מוקדש לשאלות ההוצאה לפועל של פסקי דין, הן אלה הניתנים בבתי המשפט הכלליים והן אלה הניתנים על ידי בתי הדין הדתיים השונים (סעיפים 35 עד 38). גם כאן מקיימת ההצעה בדרך כלל את המצב כמות שהוא. החידושים שבפרק זה הם הערר על החלטות של מוציא לפועל (סעיף 37) והסמכות של בתי המשפט המחוזיים לכפות, בקנס או במאסר, ציות לפסקי דין של בתי הדין הדתיים (סעיף 38 (ד)).

פרק אחר — סעיפים 48 עד 53 — דן בשאלת הפומביות של הדיונים המתנהלים בבתי המשפט שהיא אחד היסודות של עשיית צדק ומשפט. גם הוראות אלה אינן חדשות;

הן נמצאות ברובן מפוררות בחוקים הקיימים. החשובה בהן היא הוראת הסעיף 51 המגדירה שוב את העבירה הידועה היום בשם „בזיון בית המשפט“. שני דברים בלבד יהיו אסורים לפי סעיף זה: פרסום שכוונתו להשפיע על בית משפט ופרסום העלול להשפיע על עדותו של עד; שניהם רק לגבי משפט התלוי ועומד אותה שעה בבית משפט.

משאר ההוראות של ההצעה יש עוד לציין: סעיף 39 המפרט את הנסיבות הפוסלות שופט מלישב בדין בענין מסויים; החוק הקיים חסר הוראה בשאלה זו. סעיף 40 המורה מה הדין כשנחלקו דעות השופטים; החוק הקיים לקוי בנקודה זו. הכלל שבאין דעה של רוב חברי הדעה הנוחה יותר לנאשם, מהוה חידוש. ולבסוף — סעיף 41 בדבר כפיפותו של בית משפט להלכות שנפסקו בבית משפט גבוה יותר. אין ההוראה הזאת קובעת מסמרות בשאלת הכוח המחייב של תקדימים, כלומר בשאלה עד כמה בית משפט — ובפרט בית המשפט העליון — יהיה קשור להלכות שנקבעו על ידו לפני כן; שאלה זו תישאר ללא הסדר חוקתי ותוסיף לחפש לה פתרונות ביודיקטורה. אולם הכלל שבית משפט גמוך יותר חייב לפסוק בהתאם להלכות שהניחה ערכאה גבוהה יותר, כלל זה מקובל ומושרש היום עד כדי כך שאפשר — ורצוי — לגבש אותו בצורת הוראת חוק.